

Met goed beheer kunnen we iepziekte weer de kop indrukken

Het leek wel of we het een beetje vergeten waren, maar iepziekte is nog steeds overal in Nederland aanwezig. Afgelopen jaar was er een opleving en maakte de ziekte weer veel slachtoffers. Met een beetje geld en moeite hadden we veel mooie en beeldbepalende iepen kunnen redden.

TEKST Ron Schraven
FOTO Shutterstock

Dit jaar werden we weer met de neus op de feiten gedrukt; het aantal meldingen van zieke iepen liep op en ineens was er weer aandacht voor. Al vroeg in het seizoen (eind april) werden de eerste ziek geworden iepen aangetroffen.

In de maanden die volgden kwamen daar steeds meer iepen bij (Haarlem 180 stuks, Schiedam 60, Amsterdam ruim 700, Arnhem 20 om er een paar te noemen). Vanuit alle delen van het land kwamen nieuwsberichten en meldingen van beheerders binnen over iepziekte. Het viel daarbij op dat de aantallen veel hoger waren dan in de voorgaande jaren.

Die hoge aantallen zijn onnodig. Ondanks dat we al ruim honderd jaar iepziekte in Nederland hebben lijken kennis en kunde omtrent goed iepenbeheer echter niet bij iedereen aanwezig.

Aandacht voor eikenprocessierups

De afgelopen jaren heeft de aandacht voor de eikenprocessierups er mogelijk voor gezorgd dat de aandacht voor iepziekte minder was. Het beheersbaar maken van de overlast door de eikenprocessierups heeft in veel gemeentes veel tijd, geld en moeite gekost. Dat heeft mogelijk geleid

tot minder gericht beheer op het gebied van iepziekte zoals het spoedig verwijderen van zieke iepen.

Afgestorven iepen worden door iepenspintkevers gebruikt als broedboom. Ze leggen eitjes onder de bast en wanneer deze uitkomen vreten de larven van het hout. Als de larven volgroeid zijn gaan ze verpoppen en vliegen de volwassen kevers uit.

Als de broedboom besmet is met iepziekte dragen de kevers duizenden sporen met zich mee en kunnen ze weer gezonde iepen besmetten.

Al jaren wordt er met behulp van feromoonvallen gekeken naar het aantal rondvliegende iepenspintkevers en worden er jaarlijks op tal van locaties in Nederland behoorlijk wat kevers geteld. Deze zullen niet allemaal besmet zijn met de schimmel maar geven wel degelijk een indicatie van de grootte van de populaties die aanwezig zijn. In diverse steden bleek duidelijk een piek in de iepenspintkeverpopulatie aan het begin van het seizoen. In de zomer was er een kleine dip waarneembaar waarna er in de nazomer opnieuw een kleine piek kwam.

Waarom een grotere uitbraak?

Het is lastig om één specifieke reden aan te wijzen waarom er dit jaar een grotere uitbraak was dan vorige jaren. Er zijn meerdere factoren die een rol spelen en die een mogelijke oorzaak zouden kunnen zijn:

- Een warm voorjaar waardoor de kevers vroeger zijn gaan uitvliegen. Een vroege tweede generatie en een mogelijke derde generatie spintkevers.
- Droogtestress bij veel iepen waardoor ze aantrekkelijker zijn voor de spintkevers. (bladverwelking door droogte zou overigens ook voor iepziekte aangezien kunnen worden)
- Een natuurlijke piek in de keverpopulatie.
- Veel iepen die in wortelcontact staan met elkaar waardoor een oproleffect is

ontstaan. Eén enkele ziek geworden iep kan daardoor desastreus zijn voor een hele laan als er niet voldoende bufferbomen verwijderd worden. Wellicht is dit de laatste jaren minder gebeurd.

- Broedbomen in bossen en percelen waar niet adequaat beheerd wordt op iepziekte.

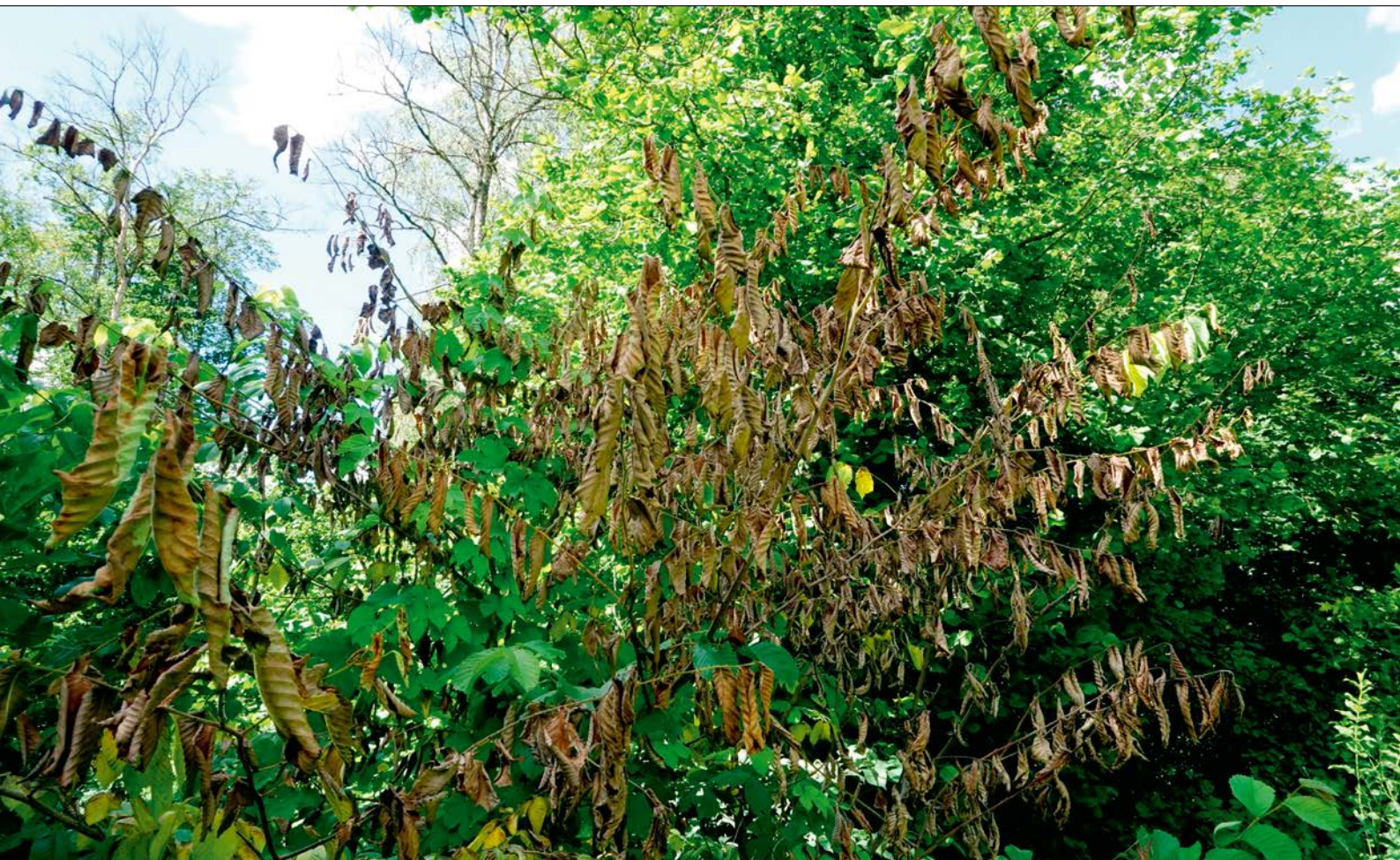
Het signaleren van zieke iepen en deze tijdig verwijderen is in stedelijk gebied makkelijk te realiseren. Vrijwel iedere gemeente heeft een digitaal bomenbestand waarmee alle iepen eenvoudig terug te vinden zijn. Een ziek geworden iep valt over het algemeen op door de verkleuring in de kroon en de zogenoemde vaantjes. In bossen, tuinen en groenstroken is dit echter een ander verhaal. Vaak zijn deze bomen niet individueel ingetekend en is het moeilijker om te zien of er zieke iepen tussen staan.

In gebieden waar veel iepenopslag voorkomt vind je doorgaans ook altijd wel een paar dode iepen die als broedboom fungeren. Dit zijn vaak maar kleine boompjes met een diameter van 10 tot 20 cm. Een risico voor de veiligheid is er niet waardoor het verwijderen geen prioriteit krijgt. Door niet in te grijpen blijft de verspreiding van iepziekte op deze manier gewoon doorgaan.

Wat kunnen we doen?

Dat iepziekte nog steeds in Nederland voorkomt en afgelopen seizoen erg veel slachtoffers heeft gemaakt moet ons op zijn minst wakker schudden en oproepen tot actie. Het belang van het behouden van gezonde volwassen bomen is groot. Om zoveel mogelijk van deze bestaande

'Het zijn veelal niet de laan- en straatbomen die het probleem veroorzaken'

Op plekken met veel iepenopslag blijven vaak dode en zieke iepen staan. Vaak gaat het om dunne boompjes die geen gevaar voor mensen opleveren en daarom blijven staan. Ze kunnen echter wel dienen als broedboom voor de iepenspintkever en zo als besmettingsbron voor andere iepen dienen.

bomen te kunnen behouden is er een aantal concrete maatregelen dat we kunnen nemen:

- het registreren van alle iepen;
- waardevolle iepen beschermen door iepenopslag rondom de bomen te verwijderen en eventuele wortelbarrières te maken;
- gedurende de zomer controlerondes langs alle iepen;
- monitoring van iepenspintkevers;
- snel verwijderen van zieke iepen;
- verwijderen van bufferbomen om oprol-effect te voorkomen;
- jaarlijks preventief behandelen van een iepenselectie op basis van soort, grootte en belangrijkheid met het biologische middel DutchTrig.

Er zijn in Nederland meerdere partijen en gemeentes die op basis van deze strategie al jarenlang succesvol opereren. Maar er zijn er vele meer die dat niet doen. Hierdoor is het bijna niet meer mogelijk om uitbraken als afgelopen jaar te voorkomen of goed onder controle te houden.

Het zijn veelal niet de laan- en straatbomen die het probleem veroorzaken maar juist de zaailingen, de iepenopslag

in bossen, parken en groenstroken. Als hier geen adequaat beheer op wordt toegepast is het voor partijen die veel tijd en moeite steken in het beheersbaar houden van iepziekte dweilen met de kraan open.

Landelijke aanpak

Een landelijke aanpak zoals dit in het verleden ook is geweest lijkt daarom voor de hand liggend om de problematiek met iepziekte weer onder controle te krijgen. Overall wordt met man en macht geprobeerd om stedelijk groen te behouden en te vergroten. Boombeschermingsplannen, inpassingsplannen, verplantingsplannen, alles doen we eraan om volwassen bomen te behouden en de kwaliteit te verbeteren.

We hebben gelukkig nog heel veel volwassen iepen in Nederland. Waarom niet alles eraan doen om ze zo lang mogelijk te behouden? Waarom kiezen sommigen voor een uitstervingsbeleid (sterfhuisconstructie) terwijl de kosten voor een geïntegreerd iepenbeheer lager zijn dan jaarlijks tientallen iepen te saneren en te herplanten? Er moet een landelijke coördinatie komen van iepziekte en niet gericht op het uitsterven van de iep maar op het behoud ervan. <

Iepen 'vaccineren'

Eén van de middelen binnen het totale pakket aan maatregelen om iepziekte te beheersen is het preventief behandelen van iepen met DutchTrig. Dit is een middel op basis van *Verticillium* dat de afweer van de boom 'aan' zet. Net als bij een vaccinatie. Het middel is echter geen pathogeen voor de boom. Het is in die zin ook geen vaccin. Deze methode wordt sinds 1992 toegepast in Nederland. Elke geïnjecteerde iep is in een database geregistreerd en wordt ook jaarlijks beoordeeld op zijn conditie.

Ondanks het injecteren wordt helaas een zeer klein aantal iepen alsnog ziek. Grotendeels wordt dit veroorzaakt door wortelcontact met een niet geïnjecteerde iep (opslag) en in enkele gevallen door de iepenspintkever. Doordat nauwkeurig wordt bijgehouden hoeveel geïnjecteerde iepen er jaarlijks ziek worden, zijn de exacte uitvalspercentages bekend. En deze zijn sinds de inzet van DutchTrig altijd onder de 1% gebleven en de laatste jaren zelf onder de 0,5% uitval.